

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па педагогічнай адукацыі

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь

В. А. Богуш

04. 02. 2015 г.

Рэгістрацыйны № ТД–А.550/тып.

МЕТОДЫКА ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

**Тыпавая вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасцей:**

1-02 03 01 Беларуская мова і літаратура;

1-02 03 03 Беларуская мова і літаратура. Замежная мова
(з указаннем мовы)

УЗГОДНЕНА

Старшыня Вучэбна-метадычнага
аб'яднання па педагогічнай
адукацыі

А. І. Жук

27.06. 2014 г.

УЗГОДНЕНА

Начальнік Упраўлення вышэйшай
адукацыі Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь

С. І. Раманюк

04.02.2015 г.

УЗГОДНЕНА

Прарэктар па навукова-метадычнай
рабоце Дзяржаўнай установы
адукацыі “Рэспубліканскі інстытут
вышэйшай школы”

І. У. Цітовіч

05.01. 2015 г.

Эксперт-нормакантралёр

В. А. Велічковіч

05.01. 2015 г.

Мінск 2014

СКЛАДАЛЬНІК

У. П. Саўко, дацэнт кафедры беларускага мовазнаўства ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, кандыдат педагогічных навук, дацэнт

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Кафедра беларускага мовазнаўства ўстановы адукацыі “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П. М. Машэрава”;

Ф. М. Літвінка, прафесар кафедры рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, доктар педагогічных навук, прафесар

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ё ЯКАСЦІ ТЫПАВОЙ:

Кафедрай беларускага мовазнаўства ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”

(пратакол № 4 ад 09.12.2013);

Навукова-метадычным саветам установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”

(пратакол № 2 ад 20.01.2014);

Навукова-метадычным саветам па гуманітарнай адукацыі Вучэбна-метадычнага аб’яднання па педагогічнай адукацыі

(пратакол № 5 ад 20.02.2014)

Адказы за рэдакцыю: У. П. Саўко

Адказы за выпуск: Д. В. Дзятко

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Тыпавая вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне “Методыка выкладання беларускай мовы” распрацавана для устаноў вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці з патрабаваннямі адукацыйных стандартаў вышэйшай адукацыі першай ступені па спецыяльнасцях 1–02 03 01 “Беларуская мова і літаратура”, 1–02 03 03 “Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)”.

“Методыка выкладання беларускай мовы” – адна з прафіліруючых вучэбных дысцыплін на філалагічных факультэтах устаноў вышэйшай адукацыі. Ад якасці прафесійна-метадычнай падрыхтоўкі студэнтаў па методыцы выкладання беларускай мовы залежыць ступень засваення імі тэорыі навучання школьнікаў беларускай мове і ўзровень развіцця ўменняў вучыць дзяцей эфектыўна карыстацца беларускай мовай у розных сферах яе прымянення. Вучэбная дысцыпліна “Методыка выкладання беларускай мовы” асноўваецца на метадалогіі навуковага пазнання і тэорыі кіравання вучэбнай дзейнасцю, на сучасных дасягненнях методыкі, педагогікі, лінгвістыкі, псіхалогіі і іншых навук. Вучэбная дысцыпліна “Методыка выкладання беларускай мовы” звязана з такімі вучэбнымі дысцыплінамі, як “Сучасная беларуская літаратурная мова”, “Педагогіка”, “Псіхалогія”.

Мэта выкладання вучэбнай дысцыпліны – тэарэтычная і практычная падрыхтоўка студэнтаў да самастойнай прафесійна-педагагічнай дзейнасці ў навучальных установах рознага тыпу.

Задачы выкладання вучэбнай дысцыпліны:

- даць студэнтам фундаментальныя навукова-метадычныя веды аб працэсе навучання беларускай мове;
- азнаёміць студэнтаў з мэтай, задачамі, прынцыпамі, метадамі, сродкамі, формамі арганізацыі вучэбнай дзейнасці вучняў, са зместам і структурай курса беларускай мовы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі, з сучаснымі тэхналогіямі навучання прадмету;
- сфарміраваць у студэнтаў неабходныя прафесійна-метадычныя ўменні і навыкі, падрыхтаваць іх да выканання функцый настаўніка беларускай мовы;
- развіць у студэнтаў прафесійныя якасці, неабходныя сучаснаму настаўніку, метадычнае мысленне, творчы падыход да педагагічнай дзейнасці і інш.

У працэсе выкладання вучэбнай дысцыпліны “Методыка выкладання беларускай мовы” ажыццяўляецца фарміраванне і развіццё сацыяльна-прафесійнай кампетэнцыі студэнтаў, якая дазваляе спалучаць акадэмічныя, прафесійныя і сацыяльна-асобасныя кампетэнцыі для вырашэння задач у сферы прафесійнай і сацыяльнай дзейнасці.

У адпаведнасці з адукацыйнымі стандартамі вышэйшай адукацыі першай ступені па спецыяльнасцях 1–02 03 01 “Беларуская мова і літаратура”, 1– 02 03 03 “Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)” у выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен:

ведаць:

- мэту, змест, прынцыпы, метады, сродкі і арганізацыйныя формы навучання вучняў беларускай мове;
- асаблівасці выкладання беларускай мовы ў розных умовах навучання;
- змест школьных праграм і падручнікаў усіх узроўняў;

умець:

- планаваль і арганізоўваць навучальны працэс і пазакласную працу па прадмеце, праводзіць розныя тыпы ўрокаў па беларускай мове; бачыць пераемнасць і перспектывнасць у навучанні;

валодаць:

- уменнем вызначаць і вырашаць дыдактычныя, развіццёвыя і выхаваўчыя задачы ўрокаў беларускай мовы, адбіраць вучэбны матэрыял, абгрунтавана выкарыстоўваць розныя тыпы ўрокаў, формы, метады і прыёмы навучання;
- навыкамі выкарыстання сучасных тэхналогій у навучанні беларускай мове.

Для развіцця асобы студэнта, фарміравання яго прафесійнай кампетэнцыі ў працэсе навучання метадыцы выкладання беларускай мовы можна выкарыстоўваць, акрамя традыцыйных метадаў:

- тэхналогію праблемнага навучання, якая мае на мэце стварэнне на занятках праблемных сітуацый і актыўную самастойную дзейнасць студэнтаў па іх вырашэнні, у выніку чаго адбываецца фарміраванне прафесійна-метадычных уменняў, развіццё педагагічнага мыслення, творчых здольнасцей;
- прасектную тэхналогію, якая ўяўляе сабой самастойную доўгатэрміновую індывідуальную ці калектыўную працу па пэўнай тэме і ўключае пошук, адбор і сістэматызацыю матэрыялу, дае магчымасць развіваць у студэнтаў самастойнасць у планаванні, арганізацыі і кантролі сваёй вучэбнай дзейнасці;
- ігравыя тэхналогіі, якія рэалізуюцца з дапамогай дзелавых гульняў розных відаў і дазваляюць зымітаваць правядзенне пэўнага тыпу ўрока ці яго структурнай часткі, адпрацаваць выкананне канкрэтных педагагічных дзеянняў і інш.;
- камунікатыўныя тэхналогіі (вучэбныя дыскусіі, дэбаты, дыспуты і інш.), заснаваныя на аналізе розных меркаванняў і пазіцый, што дазваляе развіваць камунікатыўныя здольнасці студэнтаў, фарміраваць уменні абгрунтоўваць свой пункт погляду і г. д.;

– камп’ютарныя тэхналогіі, заснаваныя на выкарыстанні спецыяльных праграм, што дазваляе інтэнсіфікаваць вучэбна-пазнавальную дзейнасць студэнтаў, больш эфэктыўна арганізаваць іх самастойную працу, удасканалваць кантрольна-ацэначную дзейнасць выкладчыка і інш.

Структура вучэбнай дысцыпліны.

Тыпавая вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне “Методыка выкладання беларускай мовы” складаецца з 4 раздзелаў:

1. Агульныя пытанні методыкі выкладання беларускай мовы.
2. Методыка вывучэння раздзелаў курса беларускай мовы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі.
3. Методыка развіцця маўлення вучняў.
4. Паглыбленае вывучэнне беларускай мовы.

У першым раздзеле разглядаюцца такія тэмы, як “Методыка выкладання беларускай мовы як навука”, “Беларуская мова як вучэбны прадмет ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі”, вывучаюцца прынцыпы, сродкі, метады і прыёмы навучання беларускай мове, тыпы і структура ўрокаў і інш.

Другі раздзел прысвечаны методыцы вывучэння фанетыкі, лексікі, словаўтварэння, граматыкі, арфаграфіі, пунктуацыі, стылістыкі.

У трэцім раздзеле разглядаюцца асноўныя напрамкі развіцця маўлення вучняў: узбагачэнне слоўнікавага запасу і развіццё граматычнага ладу маўлення, фарміраванне культуры маўлення, развіццё звязнага маўлення.

У адпаведнасці з тыпавымі вучэбнымі планами па спецыяльнасцях 1–02 03 01 “Беларуская мова і літаратура”, 1–02 03 03 “Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)” вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Методыка выкладання беларускай мовы” разлічана на 184 гадзіны ўсяго, з іх 82 гадзіны – аўдыторныя (36 гадзін – лекцыі, 46 гадзін – практычныя заняткі).

Рэкамендуемыя формы бягучага кантролю – экзамен і залік.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№ раздзелаў, тэм	Назвы раздзелаў і тэм	Колькасць аўдыторных гадзін		
		Усяго аўдыторных	Лекцыі	Практычныя заняткі
1.	Агульныя пытанні метадыкі выкладання беларускай мовы	22	12	10
1.1.	Методыка выкладання беларускай мовы як навука	1	1	
1.2.	Беларуская мова як вучэбны прадмет ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі	2	1	1
1.3.	Прынцыпы навучання беларускай мове	1	1	
1.4.	Сродкі навучання беларускай мове	1		1
1.5.	Метады і прыёмы навучання беларускай мове	5	3	2
1.6.	Сучасны ўрок беларускай мовы: тыпы і структура	8	4	4
1.7.	Кантрольна-ацэначная дзейнасць настаўніка на ўроках беларускай мовы	4	2	2
2.	Методыка вывучэння раздзелаў курса беларускай мовы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі	46	16	30
2.1.	Методыка вывучэння фанетыкі	6	2	4
2.2.	Методыка вывучэння лексікі і фразеалогіі	6	2	4
2.3.	Методыка вывучэння марфемнай будовы слова, словаўтварэння	6	2	4
2.4.	Методыка вывучэння марфалогіі	6	2	4
2.5.	Методыка вывучэння сінтаксісу	6	2	4
2.6.	Методыка навучання араграфіі	10	4	6
2.7.	Методыка навучання пунктуацыі	6	2	4
3.	Методыка развіцця маўлення вучняў	12	6	6
3.1.	Развіццё маўлення як адна з асноўных задач навучання беларускай мове	1	1	
3.2.	Узбагачэнне слоўнікавага запасу і развіццё граматычнага ладу маўлення вучняў	1	1	
3.3.	Фарміраванне культуры маўлення вучняў	1	1	
3.4.	Развіццё звязнага маўлення вучняў	9	3	6
4.	Паглыбленае вывучэнне беларускай мовы	2	2	
	Усяго	82	36	46

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

1. АГУЛЬНЫЯ ПЫТАННІ МЕТОДЫКІ ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

1.1. МЕТОДЫКА ВЫКЛАДАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ЯК НАВУКА

Методыка выкладання беларускай мовы як навука, яе прадмет, змест, задачы. Фундаментальныя паняцці і катэгорыі методыкі беларускай мовы: мэты і змест моўнай адукацыі, працэс навучання мове, заканамернасці засваення мовы, прынцыпы навучання, метады, прыёмы і формы навучання, адукацыйная тэхналогія, моўная, маўленчая і этнакультурная кампетэнцыі.

Сувязь методыкі беларускай мовы з іншымі навукамі: філасофіяй, педагогікай, псіхалогіяй, лінгвістыкай, псіхалінгвістыкай і інш.

Арганізацыя і структура навукова-метадычнага даследавання: вызначэнне актуальнай праблемы, прадмета і аб'екта даследавання, фармулёўка гіпотэзы, абгрунтаванне канцэпцыі, распрацоўка методыкі даследавання, правядзенне канстатацыйнага зрэзу, навучальнага і кантрольнага эксперыменту, аналіз вынікаў даследавання, вывады. Найбольш пашыраныя метады даследавання: вывучэнне метадычнай спадчыны і перадавога педагагічнага вопыту, дасягненняў сумежных навук, назіранне за вучэбным працэсам, эксперымент, аналіз прац вучняў, анкетаванне і інш.

Станаўленне і развіццё метадычнай думкі ў Беларусі. Асветніцкая дзейнасць Ф. Скарыны, Л. Візаній, М. Смяцкоў, С. Собаль, С. Полацкі – аўтары першых славянскіх буквароў і граматык. Роля Б. Тарашкевіча, Б. Пачобкі, А. Смоліч, Я. Лёсіка, І. Пратасевіча, І. Самковіча і інш. у развіцці методыкі роднай мовы. Метадычная спадчына К. Міцкевіча (Якуба Коласа). Актывізацыя метадычнай думкі ў 60–70, 80–90 гады XX стагоддзя, пачатку XXI стагоддзя.

Беларускія педагагічныя часопісы, іх роля ў асэнсаванні і распаўсюджанні педагагічнай тэорыі і перадавога педагагічнага вопыту.

Агляд асноўнай літаратуры па методыцы выкладання беларускай мовы.

1.2. БЕЛАРУСКАЯ МОВА ЯК ВУЧЭБНЫ ПРАДМЕТ ВА ЎСТАНОВАХ АГУЛЬнай СЯРЭДняй АДУКАЦЫі

Беларуская мова – прадмет вывучэння, сродак навучання, фарміравання і развіцця асобы вучня. Канцэпцыя вучэбнага прадмета

“Беларуская мова”. Адукацыйны стандарт па беларускай мове: прызначэнне, змест, структура.

Мэта і задачы навучання беларускай мове ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі. Змест і структура школьнага курса беларускай мовы. Крытэрыі адбору сучаснага зместу беларускай мовы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі.

Вучэбная праграма па беларускай мове для 5–11 класаў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі: яе накіраванасць, структура, змест, прынцыпы пабудовы. Арыентацыя праграмы на развіццё маўленчых і інтэлектуальных здольнасцей вучняў, асэнсаванне імі законаў мовы, фарміраванне вучэбна-моўных уменняў і навыкаў, выхаванне школьнікаў. Асноўныя кампаненты праграмы, іх характарыстыка.

1.3. ПРЫНЦЫПЫ НАВУЧАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Паняцце “прынцып навучання”. Агульнадыдактычныя і спецыяльныя прынцыпы навучання беларускай мове.

Агульнадыдактычныя прынцыпы навучання роднай мове: навуковасці, сістэматычнасці і паслядоўнасці, даступнасці, свядомасці і актыўнасці, трываласці ведаў, пераемнасці і перспектывнасці, нагляднасці, сувязі тэорыі з практыкай, уліку індывідуальных асаблівасцей вучняў, адзінства навучання, выхавання і развіцця.

Агульнаметадычныя (прадметнаарыентаваныя) прынцыпы навучання роднай мове: увагі да матэрыі мовы, разумення моўных значэнняў, ацэнкі выразнасці мовы, развіцця адчування мовы, каардынацыі вуснага і пісьмовага маўлення, функцыянальнай накіраванасці, камунікатыўнай накіраванасці, структурна-семантычны, апоры на этнакультуру, улік фактару бікультурнага развіцця асобы вучня і інш.

Узаемадзеянне агульнадыдактычных і агульнаметадычных прынцыпаў навучання.

1.4. СРОДКІ НАВУЧАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Сродкі навучання беларускай мове як метадычнае паняцце. Класіфікацыя сродкаў навучання беларускай мове.

Падручнік – асноўны сродак навучання беларускай мове. Псіхалага-педагагічныя патрабаванні да школьнага падручніка. Узаемасувязь праграмы і падручніка. Функцыі падручніка: інфармацыйная, трансфармацыйная, сістэматызавальная, выхаваўчая і інш. Структурныя кампаненты школьных падручнікаў. Характарыстыка сучасных падручнікаў па беларускай мове: формы падачы новага матэрыялу, сістэма

практыкаванняў і заданняў, рэалізацыя дыферэнцыраванага падыходу ў навучанні, сістэма паўтарэння вывучанага, метадычны апарат.

Дапаможнікі і матэрыялы, што дапаўняюць падручнік (зборнікі практыкаванняў, слоўнікі, даведнікі і інш.), і іх выкарыстанне ў навучальным працэсе.

Сродкі нагляднасці на ўроках роднай мовы: слыхавыя, зрокавыя, зрокава-слыхавыя (гуказапісы, табліцы, схемы, рэпрадукцыі карцін, відэафільмы і інш.).

Тэхнічныя сродкі навучання: мультымедыяпраектар, магнітафон, відэамагнітафон і інш. Выкарыстанне камп'ютара на ўроках мовы.

1.5. МЕТАДЫ І ПРЫЁМЫ НАВУЧАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Паняцце метаду і прыёму навучання. Класіфікацыя метадаў навучання ў залежнасці ад: а) этапаў навучання мове; б) крыніцы атрымання ведаў; в) характару вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў; г) логікі перадачы і ўспрымання інфармацыі і інш.

Характарыстыка найбольш пашыраных і прызнаных метадычнай навукай і школьнай практыкай метадаў навучання (паведамленне настаўніка, гутарка, лекцыя, назіранне і моўны аналіз, лінгвістычны эксперымент, чытанне падручніка, моўны разбор, практыкаванні і інш.).

Асноўныя прыёмы навучання роднай мове: аналіз, сінтэз, параўнанне і супастаўленне, алгарытмізацыя і інш.

Выкарыстанне метадаў і прыёмаў навучання ў залежнасці ад мэт урока, зместу моўнага матэрыялу, узросту і ступені падрыхтаванасці школьнікаў.

1.6. СУЧАСНЫ ЎРОК БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ: ТЫПЫ І СТРУКТУРА

Урок як асноўная арганізацыйна-педагагічная форма навучання і выхавання ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі. Сучасныя патрабаванні да ўрока беларускай мовы. Структурныя кампаненты ўрока мовы і іх функцыі.

Тыпы ўрокаў роднай мовы: урок вывучэння новага матэрыялу; урок замацавання ведаў, уменняў і навыкаў; урок паўтарэння і абагульнення вывучанага; камбінаваны ўрок; урок развіцця звязнага маўлення (навучання перакладам, пераказам, сачыненням); урокі кантролю; урокі аналізу пісьмовых прац.

Нетрадыцыйныя формы правядзення ўрока беларускай мовы ў сучаснай школе: урок-лекцыя, урок-сэмінар, урок-залік, урок-гульня і інш.

Падрыхтоўка настаўніка да ўрока мовы. Планаванне вучэбнага матэрыялу. Віды вучэбных планаў: каляндарны (гадавы), тэматычны, каляндарна-тэматычны, паўрочны.

Умовы эфектыўнага правядзення ўрока роднай мовы. Аналіз урока беларускай мовы.

Сучасныя педагогічныя тэхналогіі навучання беларускай мове ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі (агляд).

1.7. КАНТРОЛЬНА-АЦЭНАЧНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ НАСТАЎНІКА НА ЎРОКАХ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Асноўныя патрабаванні да арганізацыі кантролю ведаў, уменняў і навыкаў вучняў па беларускай мове. Функцыі, формы, метады кантролю. Дзесяцібальная сістэма і нормы ацэнкі вучэбных дасягненняў школьнікаў па беларускай мове.

2. МЕТОДЫКА ВЫВУЧЭННЯ РАЗДЭЛАЎ КУРСА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ВА ЎСТАНОВАХ АГУЛЬНАЙ СЯРЭДНЯЙ АДУКАЦЫІ

2.1. МЕТОДЫКА ВЫВУЧЭННЯ ФАНЕТЫКІ

Значэнне, змест, задачы вывучэння фанетыкі. Прыватнаметадычныя прынцыпы вывучэння фанетыкі (апора на маўленчы слых вучняў, разгляд гука ў марфеме, супастаўленне гукаў і літар). Метады і прыёмы вывучэння фанетычных тем. Характар і віды фанетычных і фанетыка-графічных практыкаванняў. Фанетыка-графічны разбор, методыка яго правядзення.

Фарміраванне арфаэпічных і акцэнталагічных навыкаў пры вывучэнні фанетыкі. Вымаўленчыя памылкі, іх прычыны. Папярэджванне арфаэпічных і акцэнталагічных памылак.

Узаемасувязь засваення фанетыкі з развіццём маўлення вучняў, удасканаленнем правапісных уменняў і навыкаў.

2.2. МЕТОДЫКА ВЫВУЧЭННЯ ЛЕКСІКІ І ФРАЗЕАЛОГІІ

Значэнне, змест, задачы, прыватнаметадычныя прынцыпы вывучэння лексікі і фразеалогіі ў агульнаадукацыйных установах. Методыка азнаямлення вучняў з асноўнымі лексічнымі і фразеалагічнымі паняццямі. Віды лексічных і фразеалагічных практыкаванняў.

Методыка ўзбагачэння і актывізацыі лексічнага і фразеалагічнага запасу школьнікаў. Папярэджванне памылак, абумоўленых парушэннем лексічных нормаў. Фарміраванне ўмення працаваць са слоўнікамі розных тыпаў.

2.3. МЕТОДЫКА ВЫВУЧЭННЯ МАРФЕМНАЙ БУДОВЫ СЛОВА, СЛОВАЎТВАРЭННЯ

Значэнне і задачы вывучэння марфемнай будовы слова і словаўтварэння. Лінгвістычныя асновы школьнага курса марфемікі і словаўтварэння, яго змест. Прыватнаметадычныя прынцыпы, метады і прыёмы вывучэння марфемнай будовы слова і словаўтварэння. Сістэма практыкаванняў і заданняў.

Марфемны і словаўтваральны разборы, методыка іх правядзення.

Удасканаленне словаўтваральных уменняў і навыкаў пры вывучэнні часцін мовы.

Выкарыстанне марфемнага і словаўтваральнага слоўнікаў на ўроках роднай мовы. Фарміраванне арфаграфічных навыкаў пры вывучэнні словаўтварэння.

2.4. МЕТОДЫКА ВЫВУЧЭННЯ МАРФАЛОГІІ

Месца і значэнне раздзела "Марфалогія і арфаграфія" ў школьным курсе роднай мовы. Мэты і змест вывучэння часцін мовы. Прыватнаметадычныя прынцыпы навучання марфалогіі. Методыка азнаямлення вучняў з марфалагічнымі паняццямі.

Віды марфалагічных практыкаванняў. Марфалагічны разбор, методыка яго правядзення.

Узнаўленне ведаў па марфалогіі пры вывучэнні сінтаксісу. Арганізацыя працы па развіцці маўлення пры вывучэнні марфалогіі. Асэнсаванне школьнікамі сэнсава-стылістычнай і тэкстаўтваральнай ролі часцін мовы.

Удасканаленне арфаграфічных навыкаў пры вывучэнні марфалагічных тэм.

Папярэджванне памылак, абумоўленых парушэннем марфалагічных нормаў. Фарміраванне ўмення працаваць са слоўнікамі і даведнікамі пры вывучэнні часцін мовы.

2.5. МЕТОДЫКА ВЫВУЧЭННЯ СІНТАКСІСУ

Месца і значэнне сінтаксісу ў школьным курсе беларускай мовы. Мэты, змест, прыватнаметадычныя прынцыпы вывучэння сінтаксісу. Фарміраванне сінтаксічных паняццяў. Этапы вывучэння сінтаксісу ў школе. Вывучэнне прапедэўтычнага курса сінтаксісу ў 5 класе. Арганізацыя працы па сінтаксісе пры вывучэнні марфалогіі ў 5–7 класах. Вывучэнне сістэматычнага курса сінтаксісу ў 8–9 класах.

Віды сінтаксічных практыкаванняў. Сінтаксічны разбор, методыка яго правядзення.

Развіццё маўлення школьнікаў пры вывучэнні сінтаксісу. Засваенне сінтаксісу ў працэсе маўленчай дзейнасці: інтанаванне сказаў, пабудова розных тыпаў сінтаксічных адзінак і іх выкарыстанне ў вусным і пісьмовым маўленні ў адпаведнасці з камунікатыўнай мэтазгоднасцю.

Папярэджванне памылак, абумоўленых парушэннем сінтаксічных нормаў.

2.6. МЕТОДЫКА НАВУЧАННЯ АРФАГРАФІІ

Мэты навучання арфаграфіі і яе месца ў школьным курсе беларускай мовы. Змест навучання арфаграфіі. Арфаграфічныя ўменні і навыкі. Псіхалагічныя і метадычныя ўмовы і асаблівасці фарміравання арфаграфічных уменняў і навыкаў. Прынцыпы методыкі арфаграфіі.

Паняцце аб арфаграме. Методыка азнаямлення вучняў з арфаграмай і арфаграфічным правілам. Арфаграфічныя практыкаванні, іх віды, методыка правядзення.

Арганізацыя працы па арфаграфіі пры вывучэнні неарфаграфічных тэм у 5–7 класах. Развіццё арфаграфічных уменняў у 8–9 і 10–11 класах.

Удасканаленне арфаграфічных уменняў і навыкаў у працэсе падрыхтоўкі вучняў да напісання творчых прац (пераказаў, сачыненняў і інш.).

Месца і роля арфаграфічнага слоўніка ў сістэме навучання правапісу. Віды практыкаванняў са слоўнікам, іх метадычная мэтазгоднасць.

Папярэджанне арфаграфічных памылак, іх прычыны. Праверка пісьмовых прац вучняў. Класіфікацыя, улік, прыёмы выпраўлення памылак. Методыка работы над арфаграфічнымі памылкамі на ўроках мовы.

2.7. МЕТОДЫКА НАВУЧАННЯ ПУНКТУАЦЫІ

Мэты навучання пунктуацыі, яе месца ў школьным курсе беларускай мовы. Змест і этапы навучання пунктуацыі. Прынцыпы методыкі пунктуацыі.

Азнямленне вучняў з пунктуацыйнымі паняццямі (пунктаграма, пунктуацыйна-сэнсавы адрэзак), методыка работы над пунктуацыйным правілам. Фарміраванне пунктуацыйных уменняў і навыкаў. Віды пунктуацыйных практыкаванняў, методыка іх правядзення.

Асаблівасці навучання пунктуацыі пры вывучэнні несінтаксічных тэм у 5–7 класах. Удасканаленне пунктуацыйных уменняў у сувязі з развіццём звязнага маўлення вучняў. Праца па пунктуацыі ў 10–11 класах. Методыка работы над пунктуацыйнымі памылкамі.

3. МЕТОДЫКА РАЗВІЦЦЯ МАЎЛЕННЯ ВУЧНЯЎ

3.1. РАЗВІЦЦЁ МАЎЛЕННЯ ЯК АДНА З АСНОЎНЫХ ЗАДАЧ НАВУЧАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Развіццё маўлення як метадычнае паняцце.

Навуковыя асновы методыкі развіцця маўлення (тэорыя маўленчай дзейнасці, тэорыя тэксту, стылістыка і інш.). Прынцыпы методыкі развіцця маўлення: адзінства развіцця маўлення і мыслення, узаемасувязі развіцця вуснага і пісьмовага маўлення, развіцця маўлення ў сувязі з вывучэннем усіх раздзелаў школьнага курса беларускай мовы і інш.

Асноўныя кірункі работы па развіцці маўлення вучняў.

Сутнасць маўленчай дзейнасці. Асноўныя віды маўленчай дзейнасці: слуханне (аўдзіраванне), чытанне, гаварэнне, пісьмо.

Удасканаленне навыкаў аўдзіравання і чытання. Фарміраванне і развіццё вымаўленчых навыкаў.

3.2. УЗБАГАЧЭННЕ СЛОЎНІКАВАГА ЗАПАСУ І РАЗВІЦЦЁ ГРАМАТЫЧНАГА ЛАДУ МАЎЛЕННЯ ВУЧНЯЎ

Узбагачэнне слоўнікавага запasu вучняў. Мэты і змест слоўнікавай працы на ўроках роднай мовы. Прыёмы семантызацыі незнаёмых і малазнаёмых слоў і выразаў. Фарміраванне ў вучняў умення карыстацца слоўнікамі розных тыпаў (тлумачальным, сінонімаў і блізказначных слоў, антонімаў і інш.). Віды слоўнікавых практыкаванняў.

Узбагачэнне граматычнага ладу маўлення вучняў, выпрацоўка ўменняў будаваць словазлучэнні і сказы.

3.3. ФАРМІРАВАННЕ КУЛЬТУРЫ МАЎЛЕННЯ ВУЧНЯЎ

Фарміраванне культуры маўлення вучняў. Навучанне школьнікаў нормам беларускай літаратурнай мовы. Навучанне камунікатыўным якасцям маўлення (правільнасць, дакладнасць, лагічнасць, дарэчнасць, багацце, выразнасць), маўленчаму этыкету. Тыпы практыкаванняў па фарміраванні культуры маўлення, метадыка іх правядзення.

3.4. РАЗВІЦЦЁ ЗВЯЗНАГА МАЎЛЕННЯ ВУЧНЯЎ

Значэнне, задачы, змест работы па развіцці звязнага вуснага і пісьмовага маўлення вучняў.

Тэкст як прадукт (вынік) маўленчай дзейнасці. Фарміраванне ў вучняў паняцця пра тэкст, яго асноўныя прыкметы: тэматычнае адзінства, звязнасць, разгорнутасць, паслядоўнасць, завершанасць і інш.

Метадыка азнаямлення з асноўнымі тыпамі маўлення (апавяданне, апісанне, разважанне), з жанрава-стылістычнымі разнавіднасцямі тэкстаў. Сістэма практыкаванняў па развіцці звязнага вуснага і пісьмовага маўлення вучняў.

Значэнне, задачы, асаблівасці вывучэння стылістыкі. Метадыка азнаямлення вучняў з функцыянальнымі стылямі маўлення. Арганізацыя працы па стылістыцы пры вывучэнні розных тэм школьнага курса роднай мовы. Стылістычныя ўменні. Практыкаванні па фарміраванні стылістычных уменняў і навыкаў.

Пераказ у сістэме работы па развіцці звязнага маўлення школьнікаў. Класіфікацыя пераказаў: па мэце правядзення (навучальныя і кантрольныя), па спосабу перадачы зместу зыходнага тэксту (падрабязныя, (поўныя), блізкія да тэксту, сціслыя, выбарачныя, з дадатковым заданнем) і інш. Метадыка правядзення навучальных і кантрольных пераказаў.

Сачыненне як від работы па развіцці звязнага маўлення, сродак самавыражэння асобы вучня, яго жыццёвай пазіцыі, унутранага свету. Класіфікацыя сачыненняў: па мэце правядзення (навучальныя і кантрольныя), па месцы выканання (класныя і дамашнія), па крыніцы атрымання ведаў (на аснове жыццёвага вопыту, асабістых назіранняў і ўражанняў; па карціне; на літаратурныя і вольныя тэмы і інш.), па тыпу тэксту (апавяданні, апісанні, разважанні, апавяданні з элементамі апісання і інш.), па жанру (артыкул у газету, водгук, рэцэнзія і г.д.) і інш.

Спосабы падрыхтоўкі да сачынення. Методыка правядзення сачыненняў.

Пераклад як від навучальных практыкаванняў па развіцці маўлення. Метадычная мэтазгоднасць выкарыстання перакладу на ўроках беларускай мовы ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі Рэспублікі Беларусь. Тыпалогія перакладаў. Прыёмы перакладу. Методыка правядзення перакладаў.

Ацэнка камунікатыўнай пісьменнасці вучняў. Класіфікацыя, улік, прыёмы выпраўлення памылак. Нормы ацэнкі творчых прац .

4. ПАГЛЫБЛЕНАЕ ВЫВУЧЭННЕ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Факультатыўныя заняткі па беларускай мове, іх мэты, формы арганізацыі, методыка правядзення.

Значэнне і задачы пазакласнай працы па беларускай мове. Прынцыпы арганізацыі пазакласнай працы. Формы пазакласнай працы. Гурток як асноўная форма пазакласнай працы. Асаблівасці заняткаў гуртка. Віды пазакласных мерапраемстваў, методыка іх правядзення.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

АСНОЎНАЯ

1. Методыка выкладання беларускай мовы / М. Г. Яленскі [і інш.]; пад рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск, 2007.
2. *Яленскі, М. Г.* Методыка выкладання беларускай мовы: практыкум / М. Г. Яленскі, У. П. Саўко, Л. С. Васюковіч. – Мінск, 2006.
3. *Ляшчынская, В. А.* Методыка выкладання беларускай мовы / В. А. Ляшчынская, З. У. Шведава. – Мінск, 2007.
4. *Яленскі, М. Г.* Методыка выкладання беларускай мовы. Сучасная лінгвадыдактыка / М. Г. Яленскі. – Мінск, 2005.
5. *Протчанка, В. У.* Актуальныя праблемы тэорыі і практыкі навучання беларускай мове / В. У. Протчанка. – Мінск, 2001.

6. Вучэбная праграма і падручнікі па беларускай мове для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі (апошнія выданні).
7. Метадычныя рэкамендацыі па фарміраванні культуры вуснага і пісьмовага маўлення ва ўстановах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйныя праграмы агульнай сярэдняй адукацыі – Мінск, 2013.
8. Ацэнка вынікаў вучэбнай дзейнасці вучняў па вучэбным прадмеце «Беларуская мова» [Электронны ресурс] // Рэжым доступу: <http://www.adu.by/uchitelu/normy-otsenki-uchebnoj-deyatelnosti/itemlist/category/1823-нормы-оценки-результатов-учебной-деятельности-учащихся.html>

ДАДАТКОВАЯ

1. *Архипова, Е. В.* Основы методики развития речи учащихся / Е. В. Архипова. – М., 2004.
2. *Валочка, Г. М.* Тэарэтыка-метадычныя асновы развіцця звязнага маўлення вучняў на ўроках беларускай мовы: 5–10 класы / Г. М. Валочка. – Мінск, 2005.
3. *Валочка, Г. М.* Навучанне перакладу ў школе / Г. М. Валочка. – Мінск, 1999.
4. *Варановіч, З. Б.* Методыка выкладання беларускай мовы / З. Б. Варановіч. – Мінск, 1995.
5. *Васюковіч, Л. С.* Вучэбны тэкст у школьным падручніку па беларускай мове / Л. С. Васюковіч. – Мінск, 2005.

6. Воителева, Т. М. Теория и методика обучения русскому языку / Т. М. Воителева. – М., 2006.
7. Выгонная, Л. Ц. Фанетыка беларускай мовы ў школе / Л. Ц. Выгонная. – Мінск, 1995.
8. Даніловіч, М. А. Вывучэнне фразеалогіі на ўроках мовы / М. А. Даніловіч. – Мінск, 1991.
9. Зельманова, Л. М. Наглядность в преподавании русского языка / Л. М. Зельманова. – М., 1984.
10. Ипполитова, Н. А. Текст в системе обучения русскому языку в школе / Н. А. Ипполитова. – М., 1998.
11. Капинос, В. И. Развитие речи: теория и практика обучения. 5–7 классы / В. И. Капинос, Н. Н. Сергеева, М. С. Соловейчик. – М., 1991.
12. Кашлев, С. С. Интерактивные методы обучения: учеб.-метод. пособие / С. С. Кашлев. – Минск, 2011.
13. Лаўрэль, Я. М. Вывучэнне марфалогіі ў школе / Я. М. Лаўрэль, Т. Р. Новікава, С. А. Язерская. – Мінск, 1991.
14. Литвинко, Ф. М. Методика изучения разделов школьного курса русского языка (функциональный подход). – Минск, 2001.
15. Ляшчынская, В. А. Методыка выкладання беларускай мовы: задачы і практыкаванні / В. А. Ляшчынская. – Мінск, 1998.
16. Малажай, Г. М. Пазакласная праца па беларускай мове / Г. М. Малажай, С. Р. Рачэўскі. – Мінск, 1990.
17. Методика преподавания русского языка в школе / М. Т. Баранов [и др.]; под ред. М. Т. Баранова. – М., 2000.
18. Методика развития речи на уроках русского языка / Под ред. Т. А. Ладыженской. – М., 1980.
19. Морозова, И. Д. Виды изложений и методика их проведения / И. Д. Морозова. – М., 1984.
20. Панов, Б. Т. Типы и структура уроков русского языка / Б. Т. Панов. – М., 1986.
21. Паўлоўская, В. І. Мова: цікава і займальна / В. І. Паўлоўская. – Мінск, 1989.
22. Петровский, Г. Н. Педагогические и образовательные технологии современной школы / Г. Н. Петровский. – Минск, 2003.
23. Протчанка, В. У. Вывучэнне сінтаксісу ў школе. Складаны сказ / В. У. Протчанка. – Мінск, 1989.
24. Протчанка, В. У. Вывучэнне сінтаксісу ў школе. Словазлучэнне. Просты сказ / В. У. Протчанка. – Мінск, 1984.
25. Протчанка, В. У. Шматаспектны аналіз пры вывучэнні сінтаксісу беларускай мовы / В. У. Протчанка. – Мінск, 1987.
26. Саўко, У. П. Развіццё маўлення школьнікаў пры вывучэнні марфалогіі (назоўніка і прыметніка) / У. П. Саўко. – Мінск, 2000.

27. Селевко, Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – М., 1998.

28. Теория и практика обучения русскому языку / Е. В. Архипова [и др.]; под ред. Р. Б. Сабаткоева. – М., 2005.

29. Туркевіч, В. М. Творчасці зярняты залатыя / В. М. Туркевіч. – Мінск, 1988.

30. Яленскі, М. Г. Развіццё вуснай мовы вучняў: 4–6 класы / М. Г. Яленскі. – Мінск, 1985.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

МЕТАДЫЧНЫЯ РЕКАМЕНДАЦЫІ ПА АРГАНІЗАЦЫІ І ВЫКАНАННІ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

Для павышэння якасці прафесійна-метадычнай падрыхтоўкі будучых настаўнікаў-філолагаў мэтазгодна прыцягваць кожнага студэнта да сістэматычнай самастойнай работы. Яе змест і формы распрацоўваюцца супрацоўнікамі кафедры ў адпаведнасці з мэтамі і задачамі адукацыйнага стандарту, Палажэннямі і метадычнымі рэкамендацыямі Міністэрства адукацыі, вучэбна-метадычных аб'яднанняў і саветаў устаноў вышэйшай адукацыі.

Матэрыял для самастойнай працы можа ўключаць комплексы групавых і індывідуальных заданняў па пэўных тэмах, сістэму самастойных і кантрольных работ па тэмах і раздзелах вучэбнай дысцыпліны і інш. На самастойнае вывучэнне можна прапаноўваць асобныя тэмы лекцый і практычных заняткаў або тэмы іх часткі з указаннем пытанняў, адказы на якія неабходна будзе знайсці ў навукова-метадычнай літаратуры. Выкладчыкам варта памятаць, што матэрыял, прапанаваны для самастойнага вывучэння, павінен быць не вельмі складаным і даступным для засваення кожным студэнтам.

Эфектыўнасць самастойнай працы студэнтаў залежыць ад многіх фактараў. Гэта і аптымальна выбраныя формы працы, і дакладныя, канкрэтныя рэкамендацыі і ўказанні выкладчыка, і своєчасовая аб'ектыўная ацэнка яе вынікаў, і, безумоўна, сістэматычнасць і мэтанакіраванасць у правядзенні працы.

ПЕРАЛІК РЭКАМЕНДАВАНЫХ СРОДКАЎ ДЫЯГНОСТЫКІ

У адпаведнасці з Адукацыйнымі стандартамі вышэйшай адукацыі першай ступені па спецыяльнасцях 1–02 03 01 “Беларуская мова і літаратура”, 1–02 03 03 “Беларуская мова і літаратура. Замежная мова (з указаннем мовы)” дыягностыка дасягненняў (кампетэнцый) студэнта праводзіцца ў наступнай паслядоўнасці:

- вызначэнне аб’екта дыягностыкі;
- выяўленне факта вучэбных дасягненняў студэнта з дапамогай розных сродкаў дыягностыкі: вуснага (індывідуальнага, фронтальнага, камбінаванага) апытвання на лекцыях і практычных занятках, кантрольных работ, тэставых заданняў і інш.;
- вымярэнне ступені адпаведнасці вучэбных дасягненняў студэнта патрабаванням адукацыйнага стандарта;
- ацэньванне вынікаў вучэбных дасягненняў студэнта

Для арганізацыі кантрольна-ацэначнай дзейнасці рэкамендуецца выкарыстоўваць традыцыйныя, а таксама рэйтынжавыя, крэдытна-модульныя і іншыя сістэмы ацэньвання.

Ацэньванне вучэбных дасягненняў студэнтаў па методыцы выкладання беларускай мовы праводзіцца па дзесяцібальнай шкале. Для ацэнкі выкарыстоўваюцца крытэрыі, зацверджаныя Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь.